

Eőry Áron

EGY „BŐTARTALMÚ ÉLET” „JELENTŐSÉGES ÚTJA”

Képes György: *Buchinger Manó. Egy 20. századi politikai életrajz – jogtörténeti szemmel.* Gondolat, Budapest, 2009, 240 oldal, 2380 Ft

A minap kisgyermekes ismerős újságolja, milyen utónevek ázsióemelkedését tapasztalja óvodai zárórák forgatagában. Főszabály a *varietas delectat*. Annál elmeingerlőbbnek hatott egy kiveszőnek gondolhatott nevünk terjedése: a Manóé. Egykoron Szabó Dezső sistergős viperatolla már adott ízelítőt a szó gyakori konnotációjáról – egyik regényalakja saját kisszerű leleményein „úgy lovagolt, mint manókirály az egéren”. A magyar büszkeségek panteonja ugyanakkor csak kacagva legyint és taláalomra cáfol: Kogutowicz, Mai, Beke... A mesevilág parányai lettek volna? Aligha. Toldjuk is meg mindjárt a druszák sorát Szabó nemzedéktársával, Buchinger Manóval. Akit egyébként a hajdani képviselőházat homokozónak néző szellemi mosdatlanság (grófi álruhában) bizony le is „Manókázott” (172) – tetszés szerint erre is akad Szabó Dezső-i formula: „lőhátról való beszéd”. Pedig Buchinger többre-jobbra is érdemes; mint például politikai pályaképek megrajzolására, amire legújabbban-legkimerítőbben Képes György vállalkozott.

Az alcímben szakmai szemüvegét már kivillantó szerző egyébiránt az Egyesült Államok alkotmányos struktúrájánál jobban csak a skandináv szociális jogállamokat szíveli. Ennek fényében pláne üdítőnek hat mostani témaválasztása. Örvedetesen gazdagítva vele a jelentékeny magyar politikai gondolkodókat felelevenítve megörökítő példák sorát. A célszemély monografikus megismertetésével – többek között – L. Nagy Zsuzsa, Varga Lajos vagy Tőkéczki László leletmentő nyomdokába is lép.

Narrátori technikaként a jó érzékkel életszakaszokra tagolt kronologikus tárgyalást választja Képes, amivel párhuzamosan a magyar szociáldemokrata mozgalom vázlatos fejlődését is igyekszik nyomon követni. Emez minden bizonnyal elengedhetetlen, bár sematikussá átlagolt jellemzése azért elleplez bizonyos mozgalmi színárnyalatokat. Alapvető distinkcióként adódik a forradalmi célú kívülállási korszak (itt az *Endziel* kérelhetetlen a *status quo*val szemben) és az emancipációs célú integrációs korszak (immáron belevonódással a mindenkori politikai erőterbe) szétválasztása. Honunkban előbbinek kétségtelenül legfeljebb zsenyén maradt hajtásai voltak, utóbbi annál inkább dominált, mi több: Buchinger Manó eszmei szószólóként való kiteljesedése is döntően ide tartozik. Az 1903-as nevezetes pártprogram már a kapitalista modernizációt serkentető újabb és újabb demokratikus vívmányokkal, lehetőleg elejét veendő a halmozódó társadalmi feszültségek robbanásának. Az egyre aktívabb politikai formáció a továbbhordozott forradalmi retorikával együtt is törekszik a rövgalóságához akkomodálódni. A dogma jövőképe nem kecsegtetett egyhamari „kilátásossággal”. A valóságába vetett bizodalom a dualizmus munkásképző egyleteiből, de később a pártkávéházi klubozások

asztala mellől is mindinkább ködszurkálásnak tetszhetett. Ennek folytán módosult is a helyzetértékelés, és fokozatosan más, *kor-szerűbb* orsóról tekerik le cselekvési vezérfonalukat. Azonnali hatású csodaszerként a választójog (mind teljesebb) kivívását kezdik tisztelni, aminek elérése több praktikus előnnyel is járna (új frontvonal nyitása a politikai tagoltságban, mobilizációs potenciál növekedése, politikai szocializációs előrelépés etc.) amellet, hogy a későfeudális állapotokat is visszaszorítaná. És persze még ez a kép is elnagyolt, kifelejtve olyan egzotikumokat a teljesség igénye nélkül, mint Szabó Ervin szindikalista különvéleménye, vagy az agrárkérdést forszírozó, a szövetségi politikát életszerűsíteni törekvő hol disszidens (Dániel Arnold), hol visszakozó (Csizmadia Sándor) pragmatisták körei. A pártpolitikai körülmények szülte kénytelenség olykor „az ördöggel is” cimboráltatja Buchingeréket, akik elsősorban a német elvtársaktól cennének stratégiai sorvezetőt. Emiatt is kívánkozhat követeléseik élére a két ország politikai alapkondícióit úgy-ahogy nivellálni segítő általános és egyenlő választójog, a szavazás titkoságával. Egyebek mellett ez marad a két világháború között is visszatérően szajkózott *ceterum censeo*juk, ami mellé – főleg az évtizednyi emigrációból repatriáló Buchinger révén – a külpolitika prioritása is felzárkózik. Márpedig Hatvanyval tudjuk, hogy ekkoriban ezen kérdésekben „a magyar glóbusz nem forog”, volt tehát okuk az önisméltésre. A gazdasági világkrízis nyomán itthon is kiújul az agrárnincstelenek problémája és az álltalanság kezelésében a közfoglalkoztatás és az alanyi segélyjogosultság kontroverziája – emez *mutatis mutandis* a maihoz hasonló politikai szereposztásban. A törvényalkotás huzamosan adós marad jó néhány „közsabadság” kodifikációjával is, amit a szociáldemokraták Rassay és Vázsonyi (apa, majd fia) pártjaival válllvetve minduntalan fel is panasznak. Buchinger termékeny alsóházi felszólalóként tűnik ki, valamint kezdettől fogva ügyes szavú zszurnalisztaként segíti a többágú pártsajtó munkáját. A koalíciós időszakra virradó parlamentarizmusunk ismét képviselői székben köszönheti, ahol hajlott kora maradék energiáit a térség magyarkérdéseinek *igazságos, mert demokratikus* rendezésének előmozdítására fordítja. A közélet élvonalából visszavonuló politikusról ellentmondások, de főképp hiányosak a források: nem is igen értékelhetők autentikusan folytatólagos mandátumai a diktatórikus pártállam (báb)parlamentjében.

Képes jogtörténeti száját kiváltképp a választójog hazai felemás evolúciója, illetőleg a politikai szabadságjogokat érintő büntető jogalkalmazási gyakorlat terén tudja meggyőzően szóhoz engedni. Letisztult, informatívan gördülő stílusa ezeken a helyeken ha lehet, még magabiztosabban kalauzolja az olvasót. Összességében haloványan mégis feldereng, mintha a szerző Buchingerhez fűzött jóindulata helyenként parttalan volna. Buchinger akár revideál egy teoreémát, akár foggal-körömmel kapaszkodik egy másikba, a képesi fogadtatás szerint helyesen és rokonszenvesen cselekszik. Ez még akkor is zavaró lehet, ha az olvasó is vele bólogat.

A különben megkapóan semleges tárgyalásmódba itt-ott belopódzik az értékítélet. Egy helyütt kategorikusan: „az élet egyértelműen és látványosan” az ún. revizionistákat igazolta (32); másutt szerényebb hőfokon: az 1940-es évek elején a Szociáldemokrata Párt káderpolitikájában érvényesített származási (pontosabban: formálisan felekezeti) alapú átrendezés „az adott helyzetben minden bizonnyal [...] a legésszerűbb döntés-

nek” tűnt (189). Nos, eme megadó alkalmazkodás mellett akkor mit szóljunk Vázsonyi János nemzeti demokratáihoz, akik már 1939-ben demonstratívénem is indultak a választásokon a hatályosult zsidótörvények ellen protestálva, mert „sárga foltos szavazásban, a gettó önkénteseiként részt venni” nem voltak hajlandók?

Akad itt még egy, talán cizellálandó megállapítás az első nagy világegés kapcsán: a magyar szociáldemokraták „soha nem osztották a német testvérpárt háborúpárti nézeteit” (64). Csaknem így is van. Egy apró epizódot kivéve – elég csak Kunfi Zsigmond *A háború problémái* című egykorú fejtegetéseire utalni. Ebben a háború („osztályharc gigászi méretekben”) várható folyamányait latolgatva eszmeileg előnyös mellékhatásokat is megragad, hogy tudniillik fontos társadalmi felismeréseket segíthet elő, amik katalizálják a szocializmusba vezető társadalmi erjedést. 1915-től aztán valóban újra *unisono* „békevágy” munkál bennük.

A magyar szociáldemokrácia jelese, Buchinger Manó a könyvben minden releváns közszereplői oldaláról élénk tárul. A szerző forrásbúvári pedantériája kifogástalan, lapalji annotációiban és irodalomjegyzékében a vonatkozó kútfők bőségszaruját kapjuk. Aki merítési lelőhelyeit ennyire képes diverzifikálni, annak az életútjelenetek néhány apró-cseprő értelmezési lapszusát szó nélkül elnézzük.

Érdemes is kedvet kapnunk a patinás Buchinger-szövegek forgatására, melyekből annak rendje és módja szerint a szociáldemokrata reformizmus összetéveszthetetlen politikai dialektusa árad. A sajátlagos nyelvből hamar kioldódik az elköteleződés és világgép intranzigenciája. Hitbuzgalom *az egy igaz* tanban-tudományban, őszinte igénybejelentés az általánosságra, exkluzív valóságtolmácsolás. Figyelemreméltó a kitapintható differencia a vallomásos visszaemlékező és az újságíró-képviselő irány között.

Kezdetnek leginkább kétkötetes memoárját tudjuk ajánlani, kiegészítve a „forradalmak” éveit és mauthauseni KZ-élményeit elbeszélő könyvecskékkel. Ezekből megtudhatjuk *per exemplum*, mik voltak a „kortestollak”, miként lehet egyazon politikus „konzervatív, sőt reakciós, de mint egyéniség, jellemes, korrekt, sőt emberségesen gondolkodó férfiú”, de azt is, melyik szó sajátosan kétértelmű a következő mondatban: „A milánói Avantiban több cikket írtam Magyarországról, de a maximalista elvtársak cikkeimet mindig alaposan megkurtították.” Azonkívül hasznos útmutatást is kihüvelykezhünk napjaink nagykorúsodó Magyarországnak „valcolni vagy (le)falcolni” dilemmáját illetően is.